

Список використаних джерел

1. Енциклопедія Сучасної України – багатотомне науково-енциклопедичне видання Інституту енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-13770>
2. III Маріупольський конституційний форум «Українська конституційна ідентичність в контексті європейської інтеграції»: збірник матеріалів (м. Київ, 4 жовтня 2024 р.). Київ: ВАІТЕ, 2024. 238 с.
3. Никорак О. Ю. Конституційна ідентичність як категорія конституційного права: дис. ... д-ра філософії [спец. 081 – Право] / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2023. 248 с.

ЛЬВОВА Олена Леонідівна,

старший науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРАВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

В умовах трансформації сучасних правових систем, зумовленої процесами глобалізації, проблема дотримання права набуває особливої актуальності. Формально-юридичне розуміння дотримання правових норм як результату державного примусу дедалі частіше виявляється недостатнім для забезпечення ефективності правового регулювання та стабільності правопорядку. З огляду на це актуалізується питання складових внутрішньої мотивації суб'єктів права дотримуватися правових норм.

У вітчизняній теорії права дотримання традиційно визначається як форма реалізації права, що полягає в добровільному утриманні суб'єктів від дій, заборонених правовими нормами, а також дотримання передбачає пасивну поведінку суб'єкта незалежно від його бажання [1, с. 420]. Тобто, дотримання норм права значною мірою зумовлюється внутрішнім прийняттям особою правових приписів, своїм внутрішнім переконанням і уявленнями про те, які стандарти поведінки є цінними, справедливими та відповідають моральним засадам суспільства.

У даному разі слід особливо відмітити роль національної ідентичності, яка знаходить своє безпосереднє відображення як у нормах права, так і в переконаннях та уявленнях суб'єкта права про належне, моральне, справедливе, про суспільні цінності, про добро і зло тощо.

Як наголошується у літературі, національна ідентичність спирається на «свідомий вибір і залежність від раціональних чинників – усвідомлення суб'єктом ідентифікації (особою, етнічною групою чи нацією) історичних, громадянських або політичних цінностей [2, с. 43]. Тож дотримання права як свідомий вибір діяти правомірно в межах уявлень про власну та національну ідентичність, уявлення про право як справедливе і моральне спонукає людину дотримуватися його та поважати незалежно від юридичних примусових механізмів.

У п. 17 статті 1 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» № 2834-IX від 13.12.2022 р. сформульовано поняття «українська національна ідентичність – це стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями».

Зокрема, І. С. Окунев зауважує, що «правові норми, зміст яких спирається або принаймні не суперечить традиційним морально-релігійним постулатам, отримують більш якісну реалізацію у відповідній формі, у тому числі шляхом дотримання заборон, які в такому разі вже не сприйматимуться як обмеження особистої свободи в силу внутрішньої переконаності в необхідності таких норм для забезпечення прогресивного розвитку суспільства та його інститутів. Це означає, що поступова втрата морально-релігійною системою координат свого важливого соціального значення неминуче призводитиме до падіння авторитету права в суспільному житті, до суттєвого зниження поваги до права, яке поступово перетворюватиметься на знаряддя домінування публічної влади над громадянами та їх об'єднаннями, на засіб задоволення представниками влади своїх інтересів. Реалізація права поза контекстом морального обґрунтування його норм спирається здебільшого на можливість примусового характеру її забезпечення з боку держави» [3, с. 428].

З огляду на вказане можна підкреслити, що дотримання права як добровільна форма правомірної поведінки ґрунтується на усвідомленні соціальної цінності права, визнанні його справедливості та моральної легітимності, на тотожності зі своєю нацією та правовою системою.

Мораль виступає не лише регулятором суспільних відносин, а й є складовою оцінювального мислення, через яке люди орієнтуються у життєвих умовах і адаптуються до них або ж, навпаки, прагнуть їх змінити, прогнозують свою поведінку та поведінку інших. Тобто соціальна регуляція на підставі моральних норм, що також властиво і правовим нормам, відбувається як внутрішнє веління свідомості людини, яка оцінює дійсність або обирає варіант поведінки [4, с. 83].

Моральний вимір дотримання права особливо виразно простежується також через категорії добросовісності, відповідальності та правової культури, які в українській доктрині також розглядаються як ключові чинники стабільності правопорядку. Зокрема, Ю. Шемшученко наголошує, що право і

культура є взаємопов'язаними, взаємодіючими категоріями, оскільки право є елементом культури суспільства, його соціальною цінністю [5, с. 45].

Отже, дотримання права доцільно розглядати як ціннісно зумовлену форму реалізації права, у якій юридичний примус збалансований внутрішнім моральним переконанням суб'єктів у необхідності правомірної поведінки і узгоджується з комплексом духовно-культурних цінностей, традиціями та моральними засадами суспільства, які є складовими національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Скакун О. Ф. Теория государства и права. Х. : Консум, 2000. 704 с.
2. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваїте, 2015. 392 с.
3. Окунєв І. С. Правове регулювання як результат правотворчості: питання ефективності та прогалин. Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-правові засади : монографія / за заг. ред. Н. М. Пархоменко. Київ : Юрінком Інтер, 2025. С. 420–459.
4. Федорчук О., Ковальов О. Національна ідентичність як генетична матриця українського народу. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Збірник наукових праць. 2022. № 2 (29). С. 43–44.
5. Шемшученко Ю. С. Теоретичні засади взаємодії права і культури. *Право та культура: теорія і практика* : Міжнародна наук.-практ. конф. м. Київ 15-16 трав. 1997 р. Х. : МП «Леся», 1997. С. 4–8.

МАВДЮК Мар'яна Русланівна,
заступниця начальника Вишневецького
палацово-паркового відділу
Національного заповідника
«Замки Тернопілля»

МАТЕРІАЛЬНА ТА НЕМАТЕРІАЛЬНА СПАДЩИНА РЕЗИДЕНЦІЇ КНЯЗІВ ВИШНЕВЕЦЬКИХ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Проблема української ідентичності в сучасному культурному просторі набуває особливої актуальності в умовах переосмислення історичної спадщини, повернення національної пам'яті та утвердження культурної стійкості.

У процесі репрезентації національної ідентичності засобами в візуальних образах культури відбувається відбір, перероблення, осмислення та сприйняття ідеї, поглядів, звичаїв та традицій, що стимулюють активну